

Є. А. Пустогов, Національний банк України, м. Київ

ДО ПИТАННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ГРАНИЧНОЇ СУМИ РОЗРАХУНКІВ ГОТІВКОЮ

Верховна Рада України наприкінці 2012 року внесла зміни до статті 1087 Цивільного кодексу України та встановила, що граничні суми розрахунків готівкою для фізичних і юридичних осіб, а також для фізичних осіб-підприємців відповідно до цієї статті встановлюються Національним банком України.

Скориставшись наданим правом, Національний банк України прийняв постанову Правління Національного банку України “Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою” від 06.06.2013 № 210, яка містить декілька нововведень:

обмеження готівкових розрахунків підприємців з фізичними особами за день на суму 150 000 гривень;

обмеження готівкових розрахунків фізичних осіб між собою за договорами купівлі-продажу, що підлягають нотаріальному засвідченню, на суму понад 150 000 гривень.

Зауважимо, що більшість країн Європейського Союзу вже досить давно використовують дані обмеження з метою стимулювання розвитку безготівкових розрахунків, детінізації національних економік та легалізації доходів і як наслідок – збільшення податкових надходжень до бюджетів. Для переважної більшості пересічних фізичних осіб запровадження даних обмежень не матиме жодного негативного впливу, оскільки стосуватиметься лише великих покупок.

Так, у Франції, Італії, Словаччині, Чехії, Іспанії, Болгарії, Португалії, Бельгії, Греції, Швейцарії практика встановлення таких обмежень є загальноприйнятою.

Щодо способу закріплення таких обмежень у законодавстві, слід зазначити, що вказані норми в переважній більшості встановлюються на рівні законів, наприклад у Франції та Португалії вказані норми містяться у податкових кодексах. Контроль за дотриманням вказаних норм покладається, як правило, на податкові органи, при цьому особи, які засвідчують договори (нотаріуси), продавці, юридичні особи, банки повинні повідомляти про факти порушення порядку проведення готівкових операцій цим органам.

Слід зазначити, що кожна з перелічених країн встановила власні максимальні розміри таких розрахунків, які коливаються від 1 000 до 15 000 євро протягом дня для резидентів, у тому числі фізичних осіб. Також у ряді країн існує пільговий режим щодо готівкових розрахунків для нерезидентів цих країн. Зокрема в Італії резидентам заборонено розраховуватись готівкою на суму понад 1 000 євро, нерезидентам – 15 000 євро. Те ж стосується

Іспанії, Франції. Крім того, як показує практика країн ЄС, максимальні розміри розрахунків готівкою постійно зменшуються.

В Італії для резидентів суму розрахунку готівкою протягом одного дня зменшено з 12 500 євро у 2008 р. до 1 000 євро з 2012 року. У Бельгії з 2012 року обмеження збільшено – з 15 000 до 5 000 євро, а з 2014 року – 3 000 євро. Крім того, уряд Франції повідомив про збільшення обмеження на готівкові розрахунки до 1 000 євро для резидентів і 10 000 євро для нерезидентів.

Щодо відповідальності за порушення установлених правил, слід зазначити, що вони досить жорсткі, зокрема:

в Іспанії штраф за перевищення встановленого обмеження – до 25 % від загальної суми операції;

у Бельгії штраф накладається в розмірі від 250 до 225 000 євро залежно від загальної суми операції (при цьому з 2014 року платежі готівкою за операції з придбання нерухомості повністю заборонені);

у Франції штраф становить 5 % від суми перевищення дозволеної межі проведення готівкових розрахунків.

Щодо стану обмеження готівкових розрахунків в Україні, слід звернути увагу на такі проблеми:

відсутність необхідних змін до законодавчих актів щодо встановлення повноважень контролюючих суб'єктів (нотаріусів) за розрахунками між фізичними особами за договорами купівлі-продажу, що підлягають нотаріальному засвідченню;

відсутність механізму контролю підприємствами (особливо великими) за ідентифікацією покупців/продавців фізичних осіб за розрахунками за товари, роботи, послуги на суму понад 150 000 гривень протягом одного дня;

недосконала система заходів примусу (відповідальності) щодо суб'єктів, що порушують установлений порядок здійснення готівкових розрахунків.

Ураховуючи наведене, вважаємо, що обмеження на готівкові розрахунки сприяє скороченню готівкового обороту та, відповідно, зростанню безготівкових розрахунків. Так, прогнозується зростання безготівкових розрахунків фізичних осіб до 5 % на рік. Крім того, вказане нововведення має збільшити ліквідність банківської системи та є джерелом короткострокових ресурсів банків на суму близько 6 млрд. гривень за розрахунками Національного банку України.

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що вказані обмеження покликані стимулювати населення до збільшення безготівкових розрахунків, підвищення довіри до банківського сектору та, як наслідок, сприяти дедоларизації і збільшенню кредитування економіки.

Проте на сьогодні у вказаній сфері суспільних відносин існує ще дуже багато прогалин, які найближчим часом, на нашу думку, мають бути вирішені з урахуванням найкращого європейського досвіду.